Otázka: Filosofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Sibli

„Dvě věci naplňují mysl vždy novým a vzrůstajícím obdivem a úctou, čím častěji a vytrvaleji přemýšlení se jimi obírá: HVĚZDNÉ NEBE NADE MNOU A MRAVNÍ ZÁKON VE MNĚ.“ – U. I. Kanta

„MYSLÍM, TEDY JSEM.“ – Descartes

„O VŠEM JE MOŽNO POCHYBOVAT VYJMA VLASTNÍ POCHYBNOSTI.“ – Descartes

FILOSOFIE

- Matka všech věd, věda o moudrosti
- Vznik v Řecku 700 p. n. l., poznatky z této doby platí i dnes
- Empirická věda – staví na zkušenosti, kritická věda – rozumová
- Na počátku – ÚDIV/ SKEPSE / POCHYBNOST →lidé přestali brát svět jako samozřejmost → začali racionálně zkoumat (vznik teoretického postoje)
- Soustavné kritické uvažování o problémech bytí, světa, poznání a člověka, lidské kladení

- Filosofie si klade 3 otázky
    - **Ontologické**
        - Věda o otázce bytí, existence, jsoucna
    - **Gnozeologické**
        - Věda o poznání jsoucen
    - **Filosoficko – antropologické**
        - Spousta disciplín, které souvisí s filosofií
        - Etika, estetika, politologie, sociologie, logika – Aristoteles

Ontologické pojmy

- Metafyzika – učení řeckých filosofů – Aristoteles
- **O existenci jsoucen**
- Za hranicí lidského rozumu, předmětem jevy, které zkušenostně odůvodnit nelze
- Hledá, **co je základ jednotlivých jsoucen** (jak vzniká existence), podstata bytí

MONISMUS

- Směr, který tvrdí, že podstatou existence je pouze 1 látka
- Látka je hmota nebo idea (myšlenka)
- HMOTA jako základ = **MATERIALISMUS**
- LÁTKA jako základ = **IDEALISMUS**

- Co se s látkou stane po smrti
    - **OBJEKTIVISMUS**
        - Stavební látka nezaniká, schopnost přetvořit se v jinou látku
    - **SUBJEKTIVISMUS**
        - Ukončení existence látky se zánikem věci, které je látka základem
- 4 větve monismu se navzájem protínají

DUALISMUS

- Předchůdci materialisté nebo idealisté
- Spojení substancí – HMOTA + IDEA

PLURALISMUS

- Pluralita základů existence, více než 2 podstaty existence jsoucen

DETERMINISMUS

- Vše co existuje, je předem dáno – většinou jde o Boha, kdo natahuje hodinky
- Vše, co je jsoucí, má určený řád, nevěří v nahodilost

INDETERMINISMUS

- Existence jsoucího je naprosto nahodilá
- Atomisté, vysvětlení odlišnosti lidí, Demokritos

TELEOLOGIE

- Aristoteles
- Učení o účelu a cíli lidské existence
- Posuzování z existujícího jsoucna
- Lidé mají nejvyvinutější duši (uvažování o účelu a proč jsme tu)

DIALEKTIKA

- G. W. Fr. Hegel – rozpracování K. Marxem
- Věda o nejobecnějších zákonitostech vývoje přírody a společnosti
- Zákony Jednoty a boje protikladů
    - Lidé do sebe naráží – vývoj společnosti (spory, požadavky…)

Gnoseologické pojmy

SUBJEKT A OBJEKT

- Objekt = to, k čemu směřuje subjektovo poznání, k čemu chce dospět
- Subjekt = aktivní, poznávající, zvídavý člověk, subjekt se může stát i objektem

RACIONALISMUS

- Filosofický směr, který poznání staví na rozumu a nestaví na zkušenosti (protože zkušenost nemusí být vždy pravdivá, ale zkreslená), zkušenost pouze stimuluje (moment zamyšlení)

- Descartes, Dante, Fichte

EMPIRISMUS

- Základ poznání = smyslová zkušenost
- To, co člověk jako první vnímá smysly, je skutečné, zamyšlení zkresluje

SENZUALISMUS

- Veškeré poznání usuzujeme od počitků a vjemů

SKEPTICISMUS

- Vznik Řecko 400 p. n. l.
- Svět je nepoznatelný, pochybnosti – pochyba je základ

PRAVDA

- Subjektivní pravda existuje, objektivní pravda neexistuje (poznání ovlivňuje prostření) → absolutní pravda není (= vrchol každé filosofie)

INTUICE

- Descartes
- Jakákoli myšlenka bez předešlého logického uvažování
- Filosofové, kteří neví, tuší, vycítí, že jejich poznání je správné

MYSTIKA

- Cesta k poznání – založena na víře v nadpřirozeno
- Propojení filosofa s božským principem; odkrývá to, co je pro smrtelníky nepoznatelné; otázka o stvoření světa

Předsokratovská filosofie

- Období, které se snaží přijít na otázku poznatelnosti světa, z čeho vznikl svět, hledají ARCHÉ (= PRALÁTKA)
- 6. – 4. století p. n. l.
- Antická říše v prostoru Středozemního moře – osidlování a vznik městských států (Athény, Milén, Sparta) – hierarchie městských států
- Demokratický systém Antiky
- Perikles – demokratické ústavy (předloha římského politického systému)
- Říše nemá příliš vysoké postavení mezi ostatními

Milétská škola

- **THÁLES Z MILÉTU** (640 p. n. l. – 547 p. n. l.)
  - Pralátkou je **VODA**
    - Po potopách pozoroval, jak z děr vylézají různí živočichové (žížaly) – voda plodí život
    - Jsou 2 druhy vody
      - Jedna je základní stavební jednotkou všech jsoucen

- Druhá tvoří všechny jezera, moře, řeky

- **ANAXIMANDROS** (611 – 549 p. n. l.)
  - Kritik Thaleta
  - Je velice obtížné si představit, že z vody vznikají i tuhé věci
  - **APEIRON**
    - Abstraktní pralátka; princip, který se skládá ze 4 základních elementů (voda=vlhko, vzduch=chlad, země=sucho, oheň=teplo)
    - Vše má svůj protiklad → třením protikladů vznikají jednotlivá jsoucna
    - Není to statický vývoj, vše se vyvíjí v pohybu
  - „Z čeho věci vznikají, do toho též zanikají, platíce si navzájem pokutu a trest podle určení času."
- **ANAXIMENES** (současník Anaximandra)
  - Pralátka je **VZDUCH**
    - Zředěním vzduchu vznikne oheň, zhuštěním vzduchu vznikne voda
- **HERAKLEITOS Z EFESU** (540 – 480 p. n. l.)
  - „Dvakrát do též řeky nevstoupíš"
  - První filosof, který má filosofii jako systém
    - Otázka pralátky i gnoseologická otázka (jak dojít k poznání)
  - Pralátka **OHEŇ**
    - Oheň vše vytváří, veškeré dějiny a život probíhá v koloběhu dění a přeměny ohně

        - Začíná rozdmýcháním ohně = PÝR
        - KERAUNOS = blesk, který úderem rychle zasáhne ale i rychle odchází
        - ŽHAVÉ UHLÍKY = nikdy neuhasnou a postupně se znovu rozdmychají a vytvoří koloběh ohně
    - „Panta rei“ = „Vše plyne“ – svět je v neustálém pohybu, nic není nahodilé, vše existuje z nějaké nutnosti – ZAKLADATEL DIALEKTIKY (vše předem dáno)
    - harmonické uspořádání všech jsoucen = LOGOS – moudrý člověk žije v souladu s touto harmonií
    - duše je také složena z ohně
        - když se dodržuje logos – při umírání duše zůstává dál plápolající a připojí se k arché (k pralátce světa)
        - při nesoužití s logem během života se při umírání duše přemění ve vodu a tu vodu pohltí země

Pythagorejská škola

- **PYTHAGORAS** 580 – 500 p. n. l.
    - Je považován za zakladatele Pythagorejců ale ne vše, co je dílem této školy může být připisováno jemu
    - Vědec, astronom, matematik
    - Základní jsoucno je **ČÍSLO** (pralátka)
        - Princip TETRAKTYS
            - Čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10

- Každé číslo má protiklad, navzájem se vylučují
- Číslo 10 = 1+2+3+4 – stačí mu pouze 4 čísla
- Tečka = 1 bod; 2 body = úsečka; 3 body = plocha; 4 body = těleso

- Pythagorova věta

- Naše duše je stvořena z čísel, skládá se z jejich **vzájemných protikladů** (vlhké x suché, studené x horké) všechny musí být ve vzájemném poměru (stejné množství v rámci duše), pokud něco převažuje – psychická nemoc člověka
- Duše po smrti putují a převtělují se do rostlin a zvířat, **víra v koloběh duše**
- Zastánci vegetariánské stravy (tělesná schránka je schránkou kde je duše uschována), nesmí jíst potraviny tvaru lidského těla (fazole připomínají ledviny)
- Idealistická filosofie
- Estetika ovlivněna vztahem k matematice a geometrii
- základem všeho harmonická tělesa a křivky, vyvážená krása lidského těla
- krásný člověk je chytrý, nevzhledný člověk není chytrý

Eleaté

- město Elea
- fyzika, matematika
- **popírá pohyb**, koloběh dění a pohyb na světě neexistuje
- **XENOFANES** (580 – 480 p. n. l.)
- Zakladatel Elejské školy

- **Panteista** – božský princip je přítomen ve všech existujících jsoucnech
    - Existuje 1 jediný hlavní Bůh, který stojí nad všemi ostatními – jeho princip ve všech jsoucnech
- **Vše je neměnné, nehybné, stálé, věčné** (protože i Bůh je takový)
    - Základní myšlenka Elejské školy

- **PARMENIDES** (540 – 456 p. n. l.)
    - Nejvýznamnější ze všech filosofů Elejské školy
    - „**Bytí jest a nebytí není.“**
        - Bytí jest = všude kolem jsou jsoucna, nikde není volný prostor, víc už se nevejde
        - Nebytí není = není prostor pro další jsoucna – eliminace pohybu, nemůžeme se hýbat, protože je tu přeplněno jsoucny, nemáme kam se hýbat

- ZENÓN
    - Vymýšlí **„APORIE“**
        - Příběhy, na kterých dokazuje, že čas jako veličina neplyne, pohyb jsoucen není; jako podpora svého učitele
        - **PŮLENÍ**
            - Když běžec vyběhne na dráhu, nikdy nedoběhne do konce, protože pohyb není, celá se cesta se půlí, běžec pořád setrvává na startu
        - **ACHILLES A ŽELVA**
            - Achilles s želvou vybíhají, Achilles želvu nikdy nedohoní,

nikdy se nepohne z místa, želva bude o krok před ním, Achilles uběhne vždy jen půlku toho co želva

- **LETÍCÍ ŠÍP STOJÍ**
  - Vystřelení šípu – dráha rozdělena na statické body, šíp v tom bodě stojí, rozfázování pohybu (základ matematické nekonečnosti)
- **STADION**
  - Jeden běžec běží, divák stojí a kouká
  - Běžcova dráha pohybu je jednoduchá vůči tělesu, které stojí
  - Když poběží 2 běžci proti sobě, čas bude dvojnásobný, dráha bude dvojnásobná

Filosofové částicových hypotéz (Atomisté)

- EMPEDOKLES
  - **EKLEKTIK** = filosof, který vybírá různé filosofické myšlenky a snaží se z nich dělat celek, filosofický náhled, kompilace
  - **Oddělil** v rámci své filosofie **pohyb od jsoucna**
  - Jsoucí je nehybné, existuje zdroj pohybu, který to jsoucno rozpohybuje
  - **Dualista** = 2 principy, kterými staví svět
  - 4 kořeny světa – **země, oheň, voda a vzduch**
    - Základní kameny všech jsoucen
    - Vznikají až když je **láska** a **svár** (stavební principy) vystaví

        - Láska vystaví jsoucna z kořenů, je stavební, boří kořeny a staví jsoucno
        - Svár jsoucna ničí, ale kořeny zůstávají, boží jsoucno a staví kořeny

- ANAXÁDORAS
    - Staví na kritice Empedokla
    - Jedna stavební síla = **NÚS**
    - Nús staví jsoucna z tzv. **HOMOJOMÉRIÍ** (=SEMEI)
        - Malinké částice, které lze do nekonečna dělit
        - Nemají v sobě princip pohybu – ten zajišťuje nús
        - Každé jsoucno má určitý poměr homojomérií; poměr, který převládá, určuje charakter věci (homojomérie svalů, zubů, dřeva,…)
- **DÉMOKRITOS** (470 – 360 p. n. l.)
    - Základní stavební látkou jsou **ATOMY**
        - Mají svou barvu, tvar, velikost, příchytky, hustotu, nemají tíži
        - Atomy se pohybují vířivým pohybem a navzájem do sebe narážejí
        - Když do sebe 2 atomy narazí – vytváří shluky – jsoucna
        - Atomy nezanikají, tvoří se z nich něco jiného
    - Žádný princip, žádný duch, pouze pohyb – dá vzniknout jsoucnu
    - ZAKLADATEL **MATERIALISMU**
        - Konkrétní jsoucno staví, konkrétní jsoucno se rozdělí

- Bez jakéhokoli božského vyššího principu
- Rozumem odůvodnitelné